

Hoe de Belgische zanger met Siciliaanse roots al meer dan vijftig jaar zoekt naar liefde en geluk

De zielenroerselen van Salvatore Adamo

Thierry Coljon

Iedereen kent Salvatore Adamo als innemende en immer bescheiden zanger. In de jaren '60 was hij een van de meest succesvolle artiesten ter wereld die tientallen miljoenen albums in maar liefst zes talen verkocht – van zijn monsterhit 'Tombe la neige' bestaan zowat 500 verschillende versies! Inmiddels is hij de vijfenzeventig voorbij en treedt hij nog steeds geregeld op, niet alleen in Europa, maar ook in Latijns-Amerika en zelfs in Japan. Hij bezong ooit koningin Paola en mocht later een lied componeren voor koningin Mathilde. De eerbetuigingen gingen zelfs zover dat er in Frankrijk een straat en in België een tulp naar hem werd vernoemd... Dit wervelende succes dankt Adamo eerst en vooral aan zijn pen. De liefde en het wereldleed vormen een voortdurende inspiratiebron voor zijn liedjes, teksten en melodieën. Pas in 2014 besluit de zanger om met het album *Adamo chante Bécaud* voor het eerst andermans repertoire te vertolken. Dat hij zijn eigen oeuvre schrijft, componeert en vertolkt laat zich niet zozeer verklaren door de commercie of door een opgeklopt ego, als wel door zijn diepste aard: bijna onafgebroken is hij aan het schrijven. Tijdens vakanties is zijn gitaar stevast binnen handbereik.

Adamo werd op Sicilië geboren, maar belandt na drie jaar al in België, waar hij op twaalfjarige leeftijd voor het eerst meedoet aan een zangwedstrijd. Vier jaar later wint hij een eerste prijs, waarna hij

al snel zijn eerste 45-toerenplaatje mag opnemen. Op de dag van zijn twintigste verjaardag staat hij op het podium van de Ancienne Belgique in Brussel. Een geweldige springplank voor Parijs, waar hem een grandioos succes wacht dat hem drie jaar lang tot best verkochte Franstalige zanger zal kronen, waarmee hij Johnny Hallyday en vele anderen achter zich laat.

Nadat hij op zijn twaalfde twee kilo chocola heeft gewonnen met een lied van Luis Mariano (*L'amour est un bouquet de violettes*), trekt hij vier jaar later, in 1960, tijdens een talentenjacht op de Grote Markt van Jemappes in de Waalse provincie Henegouwen, de aandacht met een van zijn eerste eigen nummers, *Si j'osais*. Al enige tijd legt hij een voorliefde voor Franse poëzie aan de dag, aangewakkerd door zijn docent Frans en geschiedenis op het Saint-Ferdinandcollege, een zekere Jean-Marie Vermeulen, die zelf gedichten schrijft en de jonge Adamo daar ook toe aanspoort. Met behulp van een gitaar die hij van zijn grootvader krijgt, begint hij vervolgens zijn gedichten in liedjes om te zetten.

Het lied mag dan in veel Italiaanse families een vaste component zijn die vooral op feestdagen hoogtij viert, als alle generaties bijeenkomen en samen zingen, toch voelt Adamo zich van jongs af aan in eerste instantie aangetrokken door woorden, teksten en door het schrijven. Wat meer is, hij blijkt ontvankelijker voor de teksten van Georges Brassens dan voor de Italiaanse liedtraditie die binnen zijn familie voortleeft. Hij houdt meer van de taal van Voltaire en Prévert, Franse auteurs die op het Waalse schoolprogramma een prominentere plek innemen, dan van de Italiaanse klassieken. Dat Adamo's 45-toerenplaatje dat op 5 mei 1961 bij platenfirma Philips verschijnt wel degelijk in het Italiaans wordt gezongen (*Perché* op kant A en *Se pensi a me* op kant B, twee liedjes uit de pen van de jonge auteur van zeventien jaar), is dan ook niet het idee van Adamo zelf, maar van de Nederlander Lammy van den Hout, artistiek directeur van het Brusselse filiaal van Philips. Omdat die het recente succes wilde evenaren van het liedje *Marina*, vertolkt door de Calabrese zanger Rocco Granata, die ook in België woonde, koos hij om te beginnen voor twee Italiaanse nummers in plaats van het Franstalige *Si j'osais*, waarmee Adamo op 9 april

1961 in Parijs de finale won van het Monsavon-Dop-concours.

Aanvankelijk vindt Adamo zijn inspiratie in zijn puberdromen, vooral de liefde. Met een rijke verbeelding schrijft hij veel over problematische, moeizame, gecompliceerde liefdes waarmee hij bij miljoenen mannelijke en vrouwelijke pubers een snaar raakt. Zijn liefdesliederen gaan de wereld rond en oogsten overal applaus en vervoering, ook bij Jacques Brel, voor wie Adamo altijd bewondering heeft gekoesterd. De grote Brel doopt Adamo op een dag liefdevol 'de tedere tuinman van de liefde'. Dat zou overigens de titel worden die de Leuvense uitgever Van Halewyck zou kiezen voor de Nederlandse vertaling van mijn biografie.

Brel zal voor Adamo altijd een voorbeeld blijven. Aanvankelijk vraagt hij tijdens hun eerste ontmoeting nog als verlegen fan om een handtekening; later verandert de band tussen Adamo en de schrijver van *Mijn vlakke land* in een hechte vriendschap. Het is overigens Jacques Brel die Adamo vanaf 1964 adviseert omtrent een nieuw professioneel netwerk, met mensen als Jean-Pierre Grafé, zijn advocaat die daarna een belangrijk Waals politicus werd, en Charley Marouani, zijn Franse impresario. Brel en Adamo verschillen ten aanzien van de liefde voor het schrijven. Brel vliegt of zeilt liever – hobby's die hem soms lang bij het chanson vandaan houden – dan dat hij zich waagt aan een roman of aan poëtische teksten die nog niet op muziek zijn gezet.

In 1967 en 1969 ziet Adamo kans om in twee bioscoopfilms mee te spelen (*Les Arnaud* en *L'ardoise*) en realiseert hij in 1970 zijn eerste (en vooralsnog laatste!) speelfilm, *L'île aux coquelicots*, waarvoor Adamo zelf het scenario schreef. Hierin lijkt hij op Jacques Brel, die twee speelfilms produceerde (*Franz* in 1971 en *Le Far West* in 1973). Waar de twee zangers elkaar als regisseur volledig vonden, was in het belang dat beiden hechtten aan het maken van originele en zeer poëtische films gebaseerd op hun eigen scenario.

Adamo schrijft doorlopend chansons, maar sommige teksten worden nooit op muziek gezet. Er is geen specifiek stramien: soms ontstaan tekst en muziek gelijktijdig, soms niet. Er zijn teksten zonder muziek, maar ook gearrangeerde nummers die nooit op een plaat terechtkomen en ongebruikt in de la blijven liggen. Opmerke-

lijk is dat er af en toe wel literaire werken worden gepubliceerd. Zo verschijnt in 1980 zijn eerste dichtbundel, *Charmeur d'océans*. Deze wordt in 1994 bij een uitgever in Québec opgevolgd door *Les mots de l'âme*, waarin naast een aantal chansons ook Raymond Devos' voorwoord en bepaalde teksten uit *Charmeur d'océans* worden opgenomen. In 2003 publiceert ook de Franse kwaliteitsuitgeverij Albin Michel een bundel, *À ceux qui rêvent encore*, met de mooiste chansons uit Adamo's carrière. 'Ik ben een chanson' is de titel die de auteur voor zijn voorwoord kiest. Ook de integrale publicatie van zijn chansonteksten was ooit een plan, maar dat idee werd terzijde geschoven toen uitgever en auteur beseften dat zo'n boek meer dan duizend pagina's zou tellen. De titel 'Ik ben een chanson' vervat nochtans treffend hoezeer de auteur zich met zijn voornaamste passie identificeert. Dat betekent niet dat hij geen fervent lezer van romans of essays is, maar wel dat hij dat laatste meer als hobby dan als beroep beschouwt.

In het voorwoord van *À ceux qui rêvent encore* vraagt de auteur zich af: "Wat heb ik nu voor bijzonders tot stand gebracht? Niet veel, op een paar liedjes na die toevallig in de smaak vielen bij het grote publiek." Toen ik in de zomer van 2002 met hem samenwerkte aan zijn eerste biografie (*Adamo. C'est sa vie*, die het jaar nadien verscheen bij Luc Pire in België en bij Le Félin in Frankrijk), wees hij me er steeds weer op dat je de kwaliteit van een oeuvre niet kunt afmeten aan het succes. Wanneer hij uiteindelijk een roman schrijft, is dat evenzeer als spel als uit innerlijke drang. Fictie als medium om het – op een verholten, ingetogen manier – over zichzelf, zijn naasten, zijn carrière en zijn leven te kunnen hebben. Met *Le souvenir du bonheur est encore du bonheur* (Ook de herinnering aan geluk is geluk), dat in 2002 bij Albin Michel verschijnt, waagde Adamo zich voor het eerst aan proza. Deze roman is zijn enige, hoewel we weten dat er ergens in zijn hoofd een tweede deel broedt.

Als de Franse uitgever hem voorstelt een roman te schrijven, ontstaat bij de auteur de wens om de fictie met zijn eigen leven te verweven. Dat liever dan een 'vlot verkopende' autobiografie, merkt hij tegen een recensente van het tijdschrift *Marianne* op. Toen we samen zijn biografie aan het voorbereiden waren, kwam Gilles Ver-

lant (een beroemde Brusselse, maar in Parijs gevestigde muziekjournalist) met het voorstel deze biografie om te werken tot 'onechte' autobiografie, door de derde persoon te vervangen door een 'ik'. Adamo noch ikzelf liep hier erg warm voor, want aangezien de artiest zelf schrijver was, had hij mij voor het schrijfproces niet nodig. Dat laat hij in zijn zeer autobiografische roman ook overtuigend zien. Ook de term 'onecht' droeg er waarschijnlijk toe bij dat hij voor het aanbod bedankte. Toen hem daarentegen werd gevraagd een roman én een autobiografie te schrijven, vatte hij het plan op de twee genres in één boek te vermengen. Met dit soort projecten kan de artiest zichzelf vrijheden toestaan, zijn fantasie de vrije loop laten, zijn verbeelding doen spreken. Tegelijk, zo zullen sommigen zeggen, is het ook een manier om zichzelf te verbergen...

Le souvenir du bonheur est encore du bonheur is een vlot geschreven werk waarin het fictieve leven van de hoofdpersoon, een begrafenisondernemer, wordt vermengd met de realiteit van een Adamo die zowel zijn geboortegrond Sicilië als de Borinage van zijn jeugd oprakelt. Erg verrassend is het niet dat Adamo – jarig op 1 november, Allerheiligen, en schrijver en vertolker van nummers als 'Fais-toi croque-mort', 'Le pendu' en 'Mourir dans tes bras' – een voorliefde voor morbide verhalen heeft. We herkennen in hem ook de Siciliaan die is grootgebracht met traditionele liedjes, skeletten op de Bühne neerzet (*Vitti na crozza* oftewel 'Ik heb een schedel gezien'), een groot liefhebber is van de toneelstukken van De Ghelderode en van een surrealisme dat niet misstaat in het België van Ensor, Delvaux en Magritte. En ook niet in Sicilië, de geboortegrond van een zekere Pirandello... Adamo's toon is licht en grappig, af en toe een beetje kitscherig, maar het boek verkocht zeer goed, beter zelfs dan zijn platen in de tijd vóór zijn grote comeback met *Zanzibar* in 2003. Een paar jaar later verscheen zelfs een Italiaanse editie. Hoewel het imago van Adamo-als-zanger erg dominant bleef, werd zijn literair talent erkend door heel wat recensenten. Het merendeel onder hen toonde zich aanvankelijk sceptisch ten aanzien van deze literaire worp, maar vond het resultaat uiteindelijk wel geslaagd.

De titel – naar een van zijn chansons – had beter gekund, en ook de auteur zelf, die de voorkeur gaf aan het oorspronkelijk gekozen

Et paisible coule la Haine (En vredig stroomt de Hene), is het daarmee eens. Maar de marketingmensen van de uitgeverij vonden het woord Haine (dat ook 'haat' betekent) vloeken bij iemand als Adamo, terwijl die zelf zijn wat brave of te gladde imago juist een beetje wilde laten schuren. Hij stelde als titel ook *Les indicibles nuances du noir* (Onzegbare nuances van zwart) en *La belle et le croque-mort* (Belle en de doodgraver) voor, maar liet zich naar eigen zeggen strikken toen de uitgever uit een ranglijst met tachtig titelsuggesties die hij uit zwakheid had ingeleverd, nummer achtenzestig verkoos. Toch werd die andere, iets ruwere insteek wel degelijk opgemerkt door een aantal journalisten: in een interview op France 3 stelde de interviewer dat hij in het boek eerder een "gekwelde" dan een "zoete" Adamo had leren kennen, al werd de somberheid geregeld getemperd door een flinke dosis humor. Voor de recensent van *Marianne* hangt het boek zo'n apart beeld op van Adamo dat die de zanger er niet meer in herkent: de roman is dan ook "une vraie curiosité". Nochtans had de auteur niet de bedoeling om een fundamentele tristesse over te brengen. De titel is immers een knipoog naar een citaat van Byron en Goethe, die elk op hun manier hadden betoogd dat "de herinnering aan geluk geen geluk is".

Waar gaat *Le souvenir du bonheur est encore du bonheur* over? Het hoofdpersoon heet Julien, een jonge man van Siciliaanse afkomst. Hij is geen zanger van beroep, maar verkoper van luxe lingeerie die zich vervolgens omschoolt tot begrafenisondernemer. Dat doet hij na de 'onbedoelde' zelfmoord van de begrafenisondernemer van Haine-Saint-Martin, een fictief dorp tussen de Hene en de Trouille, twee waterwegen die echt bestaan in de streek rond Bergen, die Adamo goed kent omdat hij er is opgegroeid. In de roman komt ook een zekere Giuliano Croce voor, fictieve naam van zijn grootvader van vaders kant, de mandenmaker Salvatore Adamo (1890-1957) die doof werd na een hersenvliesontsteking die hij op 11-jarige leeftijd opliep. Schatplichtig aan Magritte en Brassens schiept Adamo een romantische toonzetting die bestaat uit familieherinneringen, zowel aan Sicilië als de Borinage, sommige echt, andere verzonnen. Julien beleeft meeslepende romances – vaak met een gebroken hart tot gevolg – en hechte vriendschappen. Die toonzetting roept ook een tafereel van Constant

Permeke voor de geest en tekent zich af als een kat- en muisspel tussen humor en tederheid enerzijds en gruwel anderzijds.

In interviews liet Adamo ook optekenen dat hij in een roman, in tegenstelling tot in zijn liedjes, veel meer ruimte had om een aantal verhalen en anekdotes uit te werken en op te tekenen, met name over de geschiedenis van de Italiaanse mijnwerkers. Een aantal onderwerpen werden al geëvoceerd in nummers als “Fais-toi croque mort”, die dan vervolgens in uitgebreide vorm konden verschijnen in het boek. Het verschil tussen de twee genres (chanson en roman) uit zich ook aan de productiekant. Adamo kent de wereld van platenfirma’s en showbusiness goed. Hij heeft er de toppen maar ook de dalen van gekend – harde cijfers, modegevoeligheid, stagnatie en commerciële verplichtingen. De uitgeverwereld – hoewel niet heel anders en onderworpen aan dezelfde wetten als de showbusiness – is voor Adamo nieuw. Hij voelt zich vereerd dat deze branche interesse in hem toont en wil de verwachting niet teleurstellen.

De artiest is dus zeker niet immuun voor de aantrekkingskracht van het nieuwe. Dat blijkt niet alleen uit dit romaneske avontuur, maar ook uit Adamo’s nieuwsgierigheid voor nog andere kunstvormen, zoals de schilderkunst, die zowel door hem zelf als door zijn alter ego Julien met succes wordt beoefend (al stelt hij, in tegenstelling tot het hoofdpersonage van de roman, zijn werken niet tentoon). Wie de plaats van kunst wil ontdekken in deze roman moet dan ook rekening houden met drie artistieke uitdrukkingvormen: naast de literatuur komt vooral de schilderkunst, die voor Julien belangrijker is dan de muziek. De muziek is echter wél de belangrijkste kunstvorm voor heel wat andere personages, met name voor zijn geliefde Charlie, die vaak in muzikale bewoordingen wordt beschreven: “sirène”, “punkette”, “vioolspeelster”, enz. Meer in het algemeen wordt de muziek gelinkt aan thema’s als liefde, herinneringen, escapisme, maar ook aan een zekere somberheid.

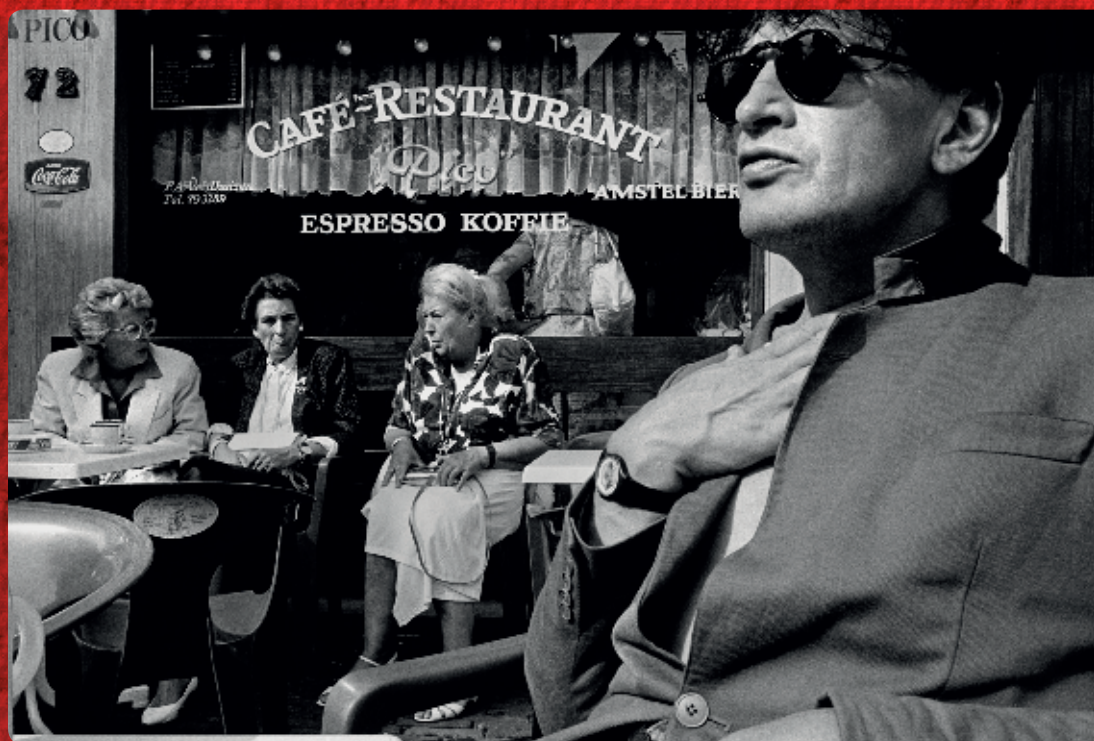
En zo komen we terug bij een van de hoofdthema’s van het boek: de alomtegenwoordigheid van de dood, soms luguber, soms lichtvoetig, die ook vaak in Adamo’s liedteksten ter sprake komt. Hoewel *Le souvenir du bonheur est encore du bonheur* uiteindelijk vooral bekend is bij de fans van Adamo en ook in verkoopcijfers schril afsteekt

tegen zijn muzikale oeuvre, bekleedt het boek toch een aparte plek in zijn carrière. Naar eigen zeggen heeft het schrijfproces hem geholpen om dicht bij zijn eigen leven te gaan staan. Het is zeker zo dat Julien geen kopie is van de auteur, maar dat nam niet weg, zo zegt Adamo, dat de stilte van het schrijven op een gegeven moment een grotere impact had dan de actie van het podium, waar hij op den duur een virtueel leven begon te leiden.

Thierry Coljon is de auteur van de biografie *Adamo. C'est sa vie*, in 2003 verschenen bij uitgeverij Luc Pire (België) en bij Le Félin (Frankrijk) en hetzelfde jaar in het Nederlands uitgebracht als *Adamo. De tedere tuinman van de liefde* (Van Halemwijck). Hij schreef ook *Adamo. 50 ans de succès*, de aangepaste en uitgebreide versie van de tien jaar eerder verschenen biografie, nu bij uitgeverij Renaissance du Livre (2013).

Pé is dood en dat is kut (1978). Een in memoriam voor vriend Pé Hawinkels, dat Brood in 1978 op een papiertje had gekrabbeld. Weinig later schreef hij er, op de achterbank van een auto die hem van een optreden in Breda terugbracht naar zijn Amsterdamse hotel, een stuk bij dat ook Hawinkels' songteksten eer aandeed. Gepubliceerd in: *Moet dit een wereldbeeld verbeelden? Van en over Pé Hawinkels*. Socialistische Uitgeverij Nijmegen 1979.

Shpritz (1978) is de culminatie van een periode waarin Brood voor de adequate weergave van een junkiebestaan eindeloos zinnnetjes, akkoordenschema's, tempi en muziekstijlen had uitgeprobeerd. Deze elpee bevat onder meer de klassiekers 'Saturday Night' en 'Doin' It', en de Otis Redding-cover 'Champagne & Wine'. Op de hoes een glimmende zwarte leren herenbroek, waarvan de gulp niet helemaal dicht staat.